

A hanyatlás tünetei

- A 18. és 19. század fordulóján a betűművészet és a tipográfia csúcsteljesítményeket produkált.
- Ekkor megszületett a egy új találmány a **litográfia**, melynek érdemei hatalmasak a képzőművészetben: olcsósága lehetőséget adott arra, hogy híres művészek munkái eljussanak bárhová a világban, valamint kialakulhatott a plakátművészet.
- Ezzel egyidőben a betűkultúrára viszont káros hatásai voltak.
- A litográfia feltalálója, **Alois Senefelder**, aki Prágában született.
- 1797-ben egy sima kelheimi kőre, majd solnhofeni palára zsíros krétával vitte fel a rajzot, és erről könnyűszerrel készítette másolatait.
- Ebben az évben szabadalmaztatta is az eljárást.
- Offenbachban litográfiai üzemet hoztak létre.

- A 19. század első felében a nyomdászat területén még a klasszicista antikva volt vezető szerepben, de fokozatosan szorított magának helyet a litográfia.
- Főleg címlapok készítésére találták alkalmasnak.
- De ilyenkor a kőre rajzoló művészek a szerző nevét és a mű címét a saját fantázia betűikkel írták rá.
- A kézzel írt betűtípusok létrejöttének hatására, a betűöntődék is merészebb, szabadabb betűket terveztek.
- Divatba jött a több típus egy lapon való alkalmazása is, nyolc-tízféle betűt is találhatunk egy címlapon.
- Ezt még fokozták a félkörívben hajlított homorú és domború sorokkal.
- Ugyanakkor a kiadványok elterjedése egyre nagyobb lett, nagyobb példányszámokat kellett nyomtatni.
- Egyre több nyomda jött létre és a technikai fejlődés is felgyorsult ebben az időszakban, de nem mindig a kiadványok olvashatósága, értéke volt a lényeg, hanem a minél több haszon.
- A 19. század kissé kaotikus stíluszavara tetőzte a problémákat, az építészetben tombolt az eklektika, néhol neoreneszánsz, máshol neobarokk és neogótika ütötte fel a fejét a művészet minden területén.
- A nyomdászok sem találtak kiutat a stílusok kavalkádjában.
- 1812-ben az **Egyptienne** elnevezésű francia hajó szállította a rosette-i követ Londonba.
- S az ebben az időben feltűnő reklámbetű neve is egyptienne lett, pedig nem volt köze hozzá.
- A nyomdabetűt először 1815-ben alkalmazták. Tervezője lemondott a betűk vékony és vastag vonalainak esztétikus váltakozásairól. A betű minden vonalát egyforma szélesre méretezték, nehézkes, vaskos talpakra állították.
- Ám ezt a 19. század végére egyre csak módosította a vonalak vastagságát, melyek a végén már teljesen vékony változataival is találkozhatunk.

William Morris és a Szecesszió

- A hanyatlás után nem jöhetett más mint a felemelkedés, ehhez egy név köthető, **William Morris** (1834-1896).
- Költő, iparművész, szociálpolitikus is volt egyben.
- Eredményeit a könyvművészet terén egy kitűnő nyomdász, illusztrátor közreműködésével érte el, Edward Burne-Jonesszal.
- Morris 1889-ben kezdett el foglalkozni azzal a gondolattal, hogy egy kisebb nyomdát nyisson, London külvárosában létre is hozta.
- *Emery Walker* nyomdász segítette munkáit.
- Nagyon magas esztétikai igényei voltak, mind a tipográfia, mind az illusztráció tekintetében.
- Morris kedvelte az érdes papírokat, ezért a Bodoni féle klasszicista betűt nem tudta alkalmazni, de a tollvonás nyomát őrző **mediaevalis** betű megfelelő volt
- Ezen időszak betűtervezője volt **Kelmscott Press**, aki érdekes módon visszanyúlt az ősnymotatványokhoz és abból táplálkozott, ami a szecesszióval nem annyira passzolt.

- **Morris** is ezt tette, Nicolas Janson betűit vizsgálja, így alakította ki első betűjét a Golden-típust.
- Trója-típus következett és később a Chaucer-típus.
- Ez utóbbival nyomtatta a Cantenbury meséket, mely összegezte a nézeteit
- A klasszicizmussal teljesen szembeállva a szöveg került alárendelt helyzetbe a fametszetek, iniciálék, és a folyondáros, indadíszes, vagyis szecessziós keretdíszek mellett.
- Arra ébresztette rá a nyomdászokat az ő munkássága, hogy fontos a művészi érzék, ízlés és az esztétikai követelmény a kiadványok nyomtatásában.
- Főművét 425 példányban nyomtaták ki.

GROTESZK- BAUHAUS

- A groteszk minden nyelven különlegeset, sajátosat, furcsát jelent.
  - Igazából régebbi betűtípus, mint a római kapitális.
  - Ez már vésett görög és római emlékeken is megtalálható, minden vonala egyforma vastagságú és a talpak hiányoznak róla.
  - Még Caslon betűmintakönyvében is megtalálható.
  - 1908-ban jött létre nyomtatásban is használatos formája, a Block-betű.
  - Az építészetben is nagy változásokat hozott az új stílus kibontakozása.
  - 1919-ben megnyílt művészeti iskola, a BAUHAUS.
  - Weimarban kezdte meg működését **Walter Gropius** vezetésével, 1925-ben átköltöztek Dessaubába.
  - Az iskola egyik tanára **Moholy- Nagy László** fotóművész és tipografikus.
  - Az ő javaslatára indították el a Bauhaus – Bücher sorozatukat, melyet ő szerkesztett.
  - Véleménye szerint „az újság – és könyvkiadásnak nem protestálnia kell a rádió konkurenciája ellen, hanem a tipográfia kifejezőerejét kell magasabb szintre fejleszteni.”
  - Ehhez volt jó ez a betűtípus az éles, kemény vonalaival.
- **Új tipográfiai stílus – a Bauhaus szellemében egyre több változást követelt, a következőket:**
    - Az újságok és folyóiratok lapjain fokozni kell a ritmikusan váltakozó forma-, szín-, és fokozatbeli kontrasztot.
    - Vastag betűket kell használni
    - A szedéstükörből számúzzuk a megunt szimmetriát, és helyette a címlapokon az oldaltengelyezést kell alkalmazni.
    - A margót szabadon lehet kezelni, az illusztrációkat ki lehet engedni a lap széléig
    - Tanácsos sűrűn használni a groteszk betűt.
  - Azért kiderült, hogy ez a betűtípus nem alkalmas tudományos vagy szépirodalmi művek szedéséhez.
  - Nagyon kifárasztja a szemünket ez a betű, olyan 30-40 oldal után.
  - De plakátok szedésére kitűnő volt a harsány szembeszökő betűivel.